

מדינת ישראל
המשרד להגנת הסביבה
לשכת השרה

8 באוגוסט 2021

ל' באב התשפ"א

לכבוד

המזכירות המדעית – האקדמיה ללשון עברית

שלום רב,

הנדון: אי-בהירות בציבור כתוצאה מהמונח "גז טבעי" והצעה להחליפו במונח "גז מחצבים"

1. במילוני "איכות הסביבה", "אנרגיה" ו"הנדסה כימית" של האקדמיה ללשון העברית מופיעים כמה מונחים הכוללים את צמד המילים "גז טבעי", ובהם: גז טבעי, מרפץ גז טבעי, שדה גז טבעי, מתקנת עבוי גז טבעי, תעבית גז טבעי, הפקת גז טבעי, גז טבעי תחליפי, גז טבעי דחוס. מונחים אלה נקבעו בין השנים 1989 ו-2011.
2. כיום, בשלהי 2021, המונחים הללו אינם מתאימים עוד ויש צורך לרענן אותם. למעשה, הם תורמים לבלבול ולחוסר בהירות בציבור בנוגע לטיבם של מקורות אנרגיה מבוססי דלקים מאובנים, לרבות תערובות הגזים המופקות מבארות גז בישראל ובעולם.
3. את המונח "Natural Gas" תרגמה האקדמיה ללשון העברית לפני יותר מעשור – כ"גז טבעי". המונח מתאר תערובת גזים מבוססת בעיקרה על גז מתאן (CH₄) המופקת בין השאר מבארות הגז של ישראל.
4. ואולם, גם אם מדובר בתרגום מילולי מדויק לכאורה, מתעוררת שאלה בדבר המשמעות: המילה "טבעי" במונח זה המוצמדת למילה "גז" יוצרת מצג שווא שלפיו תערובת גזים זו שונה מגזים מאובנים אחרים כגון פחם ונפט. אם מצרפים למילה "גז" את המילה "טבעי", הרי שיש לעשות כן גם ל"פחם טבעי" ול"נפט טבעי" אשר מהווה חומר הגלם של "תזקי נפט טבעי" – מזוט, קונדנסט, בנזין, נפט, סולר ונפטא. כמובן שאין כל כוונה להוסיף את המילה "טבעי" לדלקים אלו.
5. הציבור מבין שפחם ונפט הם דלקים מחצביים שהפקתם ושרפתם מייצרות זיהום – הן של מזהמי אוויר מקומיים והן של גזי חממה. לעומת זאת, המונח "גז טבעי" יוצר מצג שווא כאילו הפקה ושרפה של גז אינן מזהמות, משל היה אנרגיה נקייה. כאן טמון מצג השווא, מאחר ותערובת "הגז הטבעי" מבוססת בעיקרה על גז מתאן אשר הינו גז רעיל ומסוכן לאדם וגם גז חממה מזיק הרבה יותר, פי 28 יותר, מגז החממה הנפוץ בעולם, פחמן דו חמצני. בנוסף, תהליך שרפת תערובת הגז מייצר שורת מזהמי אוויר, ובפרט תחמוצות חנקן וחלקיקים נשימים זעירים, אשר מסכנים את בריאות האדם.
6. שימוש במונח "גז טבעי" מגביר את תופעת ההתיירקות (Greenwash) – תופעה שבמסגרתה ארגונים ועסקים מציגים תשתיות ופעולות אשר מזיקות לסביבה, אך באופן מופחת מהאלטרנטיבה הקודמת, ככאלו שאינן מזיקות ואינן מזהמות כלל.

מדינת ישראל
המשרד להגנת הסביבה
לשכת השרה

7. חשוב להבין שכל מקורות אנרגיית המחצבים בטבע (גז, פחם ונפט) נוצרים באופן טבעי במשך מיליוני שנים בתהליך של כיסוי חומרי משקע על חומר אורגני (בעלי חיים וצמחים מתים) והתפרקותו והשתנותו בתנאים של היעדר חמצן (אנאירוביים) ותחת תנאי לחץ וטמפרטורה מתאימים. מכיוון שגז ונפט נוצרים בתנאים דומים יחסית הם מצויים ביחד במאגרים – במאגרי גז מחצבים יש נפט – ולהפך, במאגרי נפט יש גז מחצבים (= "גז טבעי"). הריכוזים בתמהיל נפט-גז במאגר נקבעים לפי התנאים הפיזיקליים והכימיקליים שיצרו את המאגר במשך מיליוני שנים.
8. על אף עובדות אלו, יש הסבורים כי הפקה ושׂרפה של גז מחצבים אינן פולטות גזי חממה ומזהמים לאוויר. עימם נמנים גם משקיעים וגופים מממנים העלולים לחשוש שבעצם ההשקעה שלהם ב"גז טבעי" הם מפסיקים להשקיע בדלקים מזהמים. ואולם השקעות בפיתוח תשתיות מסוג זה אינן עומדות בהלימה לעקרונות שממשלת ישראל התוותה לכלכלה דלת פחמן ולמעבר לאנרגיות מתחדשות כגון אנרגיות שמש ורוח שאינן פולטות מזהמים לאוויר.
9. לסיכום: הצמדת המילה "טבעי" ל"גז טבעי" ולא ל"פחם טבעי" עלולה לשוות לגז חזות של אנרגיה נקייה במקום להדגיש את היותו דלק מזהם ומסוכן לאדם.
10. במילון "איכות הסביבה – מונחי אנרגיה" של האקדמיה ללשון עברית נמצא המונח: דִּלְקַ מְחָצְבִים, תרגום של Fossil Fuel. על משקל זה, אני מתכוונת להנחות את עובדי משרדי להשתמש בכל המסמכים הרשמיים, המצגות, מסמכי המדיניות, הרשתות החברתיות וכדומה במונח: גַז מְחָצְבִים.
11. אני פונה אליכם בבקשה לשקול לשנות את המונח השגוי "גז טבעי" ולהמירו במונח "גז מְחָצְבִים", לאור האמור במכתבי זה.
- אנשי המקצוע של משרדי ואני נשמח לעמוד לרשותכם בכל התייעצות בנושא.

בברכה,

תמר זנדברג